

הניח מזרק בתוך מזרק, עבודה ע"י דבר אחר

• דף נח •

הרב אבישי נתן מייטליס שליט"א

מחלוקת איזה מזרק חוצץ

רמי בר חמא הסתפק אם הניח מזרק בתוך מזרק, עבודתו עולה לו.

רש"י בד"ה 'חוצץ' הבין שהספק הוא שהמזרק החיצוני חוצץ בין הכלי שבו הדם לכהן העובד. ולא חשיב שהכהן מחזיק את המזרק שהדם בו. ואין קבלה ביד כהן: 'ונמצא שאין קבלה זו בכהן, שהרי אינו אוחז במזרק שהדם בו'.

ואילו המאירי הבין שהספק הוא שהמזרק הפנימי חוצץ בין הדם למזרק שהכהן מחזיק. כלומר, הדם אינו נמצא במזרק שביד הכהן: 'שבכל קרבן צריך שיהא הכהן אוחז את הכלי שהדם מתקבל בתוכו, ומקבל ואם הניח בתוך הכלי דבר החוצץ בין הדם ובין הכלי, פסל'.

יסוד הספק

בגמ' בסוכה בדף לו: נחלקו רבה ורבא בגדר חציצה של מין במינו לענין חציצה בלולב. רבה סבר שחוצץ, ואילו רבא סבר שאינו חוצץ. וצ"ב, מה הסתפק הכא רמי בר חמא.

הריטב"א הבין שספקו של רמי בר חמא הינו רק אליבא דרבא, שמא לעניין קדשים יודה רבא שחוצץ: 'קא מיבעיא ליה אם חוצץ לענין קדשים. ואפילו לרבא דאמר התם דבמצות אינו חוצץ, והיינו דנקיט לה סתמא ולא מייתי עלה ההיא פלוגתא דרבה ורבא, ולא מייתנין עלה הכא אלא מילי דקדשים'. כלומר, הספק אם מינו יחצוץ בדיני קודשים, וצ"ת מדוע שבדיני קודשים יחא דין חציצה שונה.

התוס' ישנים ותוס' הרא"ש הבינו שאין הבדל בין קדשים לשאר מילי מצוות. וספקו של רמי בר חמא הינו בשל מחלוקת רבה ורבא, שמא שרק חציצה שבאה להנאותו לא חוצצת, והכא יחצוץ, וז"ל תוס' רא"ש: 'וא"ת והא רבא הוא דקאמר התם מין

במינו אינו חוצץ, וי"ל משום דקאמר התם לישנא אחרינא דמפרש טעמיה דרבא משום דכל לנאותו אינו חוצץ, ורבה נמי פליג ארבא, ולהכי מיבעיא ליה הכא'.

התוס' ישנים באר שסוגייתינו כרבה שמין במינו חוצץ, או כצד ברבא שמינו במינו לא חוצץ בלולב מטעם אחר. וספק הגמ' אם אף הכא מין במינו חוצץ כרבה או כרבא: 'אף על גב דרבא אית ליה פ' לולב הגזול (סוכה לז ב) מין במינו אינו חוצץ איכא לישנא אחרינא דתלי טעמא דרבא משום [דכל לנאותו] אינו חוצץ. ורבה נמי פליג ארבא, ולהכי מיבעיא ליה הכא'.

נראה מדברי הגמ' שרק אי נימא שמין במינו לא חוצץ - מהני מזרק בתוך מזרק, אך לו היה מין בשאינו מינו - וודאי שהיה חוצץ. ותימה, הק' התוס' שלגבי חציצה בנטילת הלולב גם היה מין אחר להנאותו, לא היה חוצץ, ולקייחה ע"י דבר אחר הוי לקייחה.

א. יישבו התוס' שמירי שנטל את הלולב כשהוא כרוך בסדין, עם ידית נשיאה המעידה על דרך נטילה באופן זה באופן מיועד ונכבד. אך אם הלולב בידו, אלא שחצץ עם סדין ביניהם, אזי פסול משום חציצה, כיון שלא נוטלו עם דבר אחר, אלא חוצץ. וה"ה בסוגיין, אם מחזיק את המזרק בשוליו ושני המזרקים זה בזה אין זה לקייחה ע"י דבר אחר, ואז ספיקו של רמי בר חמא אם הוא חוצץ. ואם היה שלא במינו וודאי שהיה חוצץ ומפסיק בין הכהן לקבלת הדם. והסתפק רמי בר חמא אם מין במינו חוצץ: 'מירי שכורך סודר סביב הלולב ומאריך בו ועושה מן הסודר כמו בית יד ואוחז בו, אבל היכא דכריך ידיה בסודר ותופש הלולב, כך לא שמה לקייחה. ומזרק בתוך מזרק דהכא דמשמע דפשיטא ליה, אי הוה שאינו מינו היה חוצץ, לא מירי שאוחז החיצון בשפתותיו, דאז ודאי לא חייץ דהוה ליה כמו בית יד, אלא שאוחזו למטה בשוליו'.

אולם אם מחזיק את המזרק החיצוני בידו ומשמש כבית יד לפנימי, הרי הוא כמחזיק את הפנימי ע"י החיצוני, והוי לקייחה ע"י דבר אחר, ושפיר מהני אף אם אינו במינו. וסוגיין מירי, שנטל הכלי החיצוני בשוליו ולא דרך נשיאה.

ב. הנה רש"י בסוכה שם לו. בד"ה 'לא לינקוט' באר בדעת רבה את הגמ' שאף שכורך ידו בסודר: 'כשנטלו לצאת בו, לא יכרוך סודר שבין כתפיו על

ידו ויאחזו בו הלולב', משמע שרבא שחולק על כך והבין שאף שלא נוטל דרך בית יד סבר רבא שהוי כנטילה. ואזי אף שיקח את המזרק שלא בדרך אחיזה, איכא ספקו של רמי בא חמא.

כן חזר רש"י בפסחים בדף נז. בד"ה 'כריך ידיה' על שיטתיה, ופירש לגבי יששכר איש כפר ברקאי שהיה כורך על ידו שיראי כשעבד שפסול משום חציצה הפוסלת בקדשים שצריך לעשות בעצמו כנא' 'ולקח'. אי נמי משום ביזיון דקדשים: 'כריך ידיה בשיראי - וחציצה פוסלת בקדשים, דבעינן ולקח הכהן שיקח בעצמו, ועוד: דביזיון הוא'. ובאר השיח יצחק, שרש"י נדרש לטעם השני משום שדעת רבא שלקחה ע"י דבר אחר הוי לקיחה אז מה הבעיה בשיראי. ע"כ משום הביזיון.

משמע דלרש"י עבודה בכבוד, אינה חציצה ובביזיון הינה חציצה.

א"כ מדוע הכא פוסלת הגמ' אם אינו במינו, אם נוטלו בדרך כבוד?

ובאר השיח יצחק שספקו של רמי בר חמא הינו אם כשנוטל ע"י מזרק הוא מורה שאינו רוצה ליטול בעצמו, ואזי הוי דרך ביזיון. אך אם הוא מין במינו - לא ניכר שנוטל ע"י דבר אחר ואין כאן ביזיון. אך אין דיון כלל מטעם חציצה. שהרי כל שנוטל ע"י דבר אחר לרבא הוי נטילה.

ג. הריצב"א חידש שאמנם לגבי נטילת הלולב אין צורך באחיזת ידו ממש, אלא שהגברא יטול לולב, ושפיר בית יד אינה מהווה חציצה משום שכאלו נטל בידיו. אך לגבי אחיזת כלי שרת צריך אחיזה בידיו דווקא, בעצמו של כהן.

צ"ב, מה היה ספק הגמ' לשיטתו. האם הסתפק אם חציצה בקדשים הינה ככל חציצה במצוות, והשיבו שאינו דומה ובקדשים הוי חציצה שכן נאמר 'ולקח', וצריך שיהא לקיחה בעצמו של כהן. או שבקושיא לא ידע שיש הבדל, ורק בתירוץ אמרו שאינו דומה אחיזת הכלי שרת ככל חציצה במצוות.

ואזי י"ל שהצד השני בספקו של רמי בר חמא, שאם הוא מין במינו נחשב שהכהן עצמו נוטל בידו, כיון שרואים את הכלים ככלי אחד שבטל אחד בשני.

הגמ' במסכת בכורות בדף ט. מביאה משנה: 'חמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן', ואומרת הגמ' שאף למ"ד שיתכן וילדה כאחד ואפשר

לצמצם, הרי ישנה חציצה מדופן האם: 'נהי דא"א לצמצם, חציצה מיהא איכא. אמר רב מין במינו אינו חוצץ'.

תוס' שם בד"ה 'אמר רב אשי' תמה מדברי הגמ' בחולין 'בעי כרכתו אחותו והוציאתו מהו', ומדוע לא יישבו שם שמין במינו לא חוצץ, ויישבו התוס': 'י"ל הכא מקצת פנוי, איכא למימר טפי במינו אינו חוצץ'.

כלומר, בכדי להחיל קדושת בכורה דרוש שיוולד מהרחם, ועוד כלל איכא שאף יגע ברחם. כלומר, מין במינו לא חוצץ מגדיר שאכן נולד ברחם, אך לא יכול לעשות שהעובר יגע ברחם.

וכן לשון הרמב"ן בהלכות בכורות פרק ג בדף טז. להדיא: 'אבל מין במינו חוצץ בבכור, דפטר רחם אמר רחמנא, וכל דלא נגע ברחם לאו פטר רחם הוא'.

וזהו כלול בתשובת מהרי"ט אלגאזי בבכורות דף ט. שהקשה על דין הגמ' בזבחים בדף קי גבי מקטיר קדשים ואימורים כאחת שאמרינן שכל במינו אינו חוצץ ומהני הקטרה זו. והקשה, והלא ליכא מקצת פנוי.

והביאור, שדווקא לגבי הגדרת בכור בעי שיגע ברחם האם ולא מהני מה שמינו אינו חוצץ. ברם, לגבי הקטרה ע"ג עצים, לא דרוש שיגע בעצים, אלא שיחשב מוקטר על גבם, ודי בכך שמינו לא חוצץ בכדי להגדירו שמונח ע"ג.

כן למדנו בדין בגדי כהונה שבעי שיהיו על בשרו של הכהן, ולכן בעי שיסתפג, אף שבגופו אינו חוצץ. נהי שאינו חציצה אך אכתי אינו על גופו, כפי שכתב המשל"מ בעבודת יוה"כ פ"ב.

האם הדם צריך לגעת במזרק או לא?

הגמ' בזבחים בדף כה: אומרת: 'בעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן, היה מקבל ונפתחו שולי מזרק עד שלא הגיע דם לאויר מהו, אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי, או לא כמונח דמי. אמר ליה תניתוה חבית שמונחת תחת הזינוק מים שבתוכה ושבחוצה לה פסולין, צירף פיה לזינוק מים שבתוכה פסולין ושבחוצה לה כשירין. האי מאי. בעי מיניה אויר שאין סופו לנוח וקא פשט ליה אויר שסופו לנוח. תרתי קא בעי מיניה, אם תימצי לומר אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי, אויר שסופו לנוח מאי'.

וראה בפירושו רש"י שם בד"ה 'אזיר שאין סופו לנוח': 'כגון האי שעתידים שוליו ליפול עד שלא ינוח דם לתוכו כמונח דמי, והוה ליה כמי שנתקבל ונשפך דכשר לאוספו. או לא כמונח דמי, והוה ליה כנשפך מן הצואר לרצפה דפסול, וכשהגיע דם לאזיר דופנותיו עד שלא נפחתו שוליו לא מיבעיא ליה, דמשנכנס לתוכן הוא קבלה'. וכיון שבדין המזרק אינו צריך לגעת, אלא שלא יחצוץ, מהני מזרק בתוך מזרק במינו.

נמצא, שקושיית רמי בר חמא היא, האם די בכך שמינו לא חוצץ, או שאכתי אינו נוגע במזרק ופסול.

ואולי בהכי נחלקו הראשונים שפתחנו, רש"י סבר שהשאלה אם הכהן נוגע במזרק, ולא בנגיעת הדם במזרק. ואילו המאירי הבין שהשאלה אם הדם נוגע במזרק.

עבודת בשמאל

המקדש דוד בסי' טו סק"ב הקשה, שהרי הכהן נוטל את המזרק בשמאלו ומזה ביד ימינו, וא"כ הוכשרה עבודת שמאל.

א. הנה בחידושי הגר"ח בהל' תמידין ומוספין פ"ג סבר שאין כלל דין חציצה בעודה שכשירה בשמאל. ואולי זהו מה הקשה רמי בר חמא, אם הוי עבודה החזקת המזרק במזרק או שעשית בשמאל ומהני חציצה. רק שאז לא היה נכון לענות שמינו לא חוצץ אלא שכשירה בשמאל, ואכן הוי חציצה.

אומנם החזו"א מנחות סי' כה סק"ב וסק"ז חלק ע"כ, ואף בעבודת שמאל ישנו חציצה. הגמ' בזבחים בדף יט. אומרת: 'ורבי יוחנן אמר לא אמרו יתור בגדים אלא במקום בגדים, אבל שלא במקום בגדים לא הוי יתור. ותיפוק ליה משום חציצה בשמאל, א"נ שלא במקום עבודה'. והא עבודה בשמאל אינה עבודה, ומאי שנא בין התירוצים? ולדברי הגר"ח הוי עבודה שאין חציצה פוסלת בה.

ואולי ספקו של רמי בר חמא הוא אם הוי עבודה בשמאל וחציצה פוסלת, או שאין פסול חציצה בעבודה בשמאל.

ב. בביאור רבנו אליקים מבואר שקושיית הגמ' הינה מעבודת ההולכה שהולך הדם מזרק בתוך מזרק, ובעת ההולכה הוי עבודה.